

СТАНОВИЩЕ

за дисертацията на

доц. д-р Ирена Николова Кръстева,

Катедра „Романистика“, Факултет по класически и нови филологии,

СУ „Св. Кл. Охридски”

на тема: *Изпитанието на преводимостта*

(съвременни парадигми на превода)

за присъждане на научната степен *Доктор на науките*

в професионално направление *2.1. Филология*

по научната специалност *Теория и практика на превода*

от проф. дфн Валентин Канавров

Дисертацията е с обем 333 стандартни стр., вкл. библиография, именен и тематичен показалец. Чистият текст на дисертацията е 302 стандартни стр. Библиографията съдържа 269 заглавия – 63 на кирилица, 169 на латиница и 37 коментарни превода. Тя е впечатляваща като обем, релевантна на съдържанието на дисертацията и достатъчна в изворово, информационно, херменевтично и интерпретативно отношение. Дисертацията е придружена от автореферат и съпътстващи документи. Авторефератът с обем 57 стандартни стр. стриктно следва структурата на дисертацията и напълно възпроизвежда нейното съдържание. В автореферата коректно са отразени основните приносни моменти на дисертацията и публикациите на автора по нейната тематика. Съпътстващите документи са пълни според изискванията на закона и другите нормативни документи, които уреждат процедурата.

Ирена Кръстева завършва специалност *Френска филология* с магистърска ОКС в СУ *Св. Кл. Охридски* през 1987 г. През 2005 г. защитава докторат по семиология в Университета *Париж VII* на тема *Паскал Киняр: фасцинацията на фрагментарното*. От 2006 до 2010 г. е гл.ас. в катедра *Романистика* на СУ, а от 2010 г. – доцент по теория на превода в същата катедра.

Академичното CV на доц. Кръстева е изключително богато. То включва: множество стажове, специализации и стипендии по френски, бизнес-френски и

теории на превода; отличия и награди за академични дейности; участия с доклади на семинари, конференции и конгреси; академични лекции; членства в научни комитети, организации и общества; участия в научни проекти и др. Доц. Кръстева има 4 издадени монографии, 3 издадени учебника, редица съставителства и редакции, множество научни статии, предговори и рецензии, десетки преводи, вкл. на повече от 10 книги.

Според мен основното теоретично достойнство на дисертацията е постигането на философската органика на превода. Той е своеобразна проекция на ек-зистентното – едновременно зачитане и отнасяне към другостта и изпитване на нейното влияние и утвърждаваща битност. Този тип ек-зистентност е далеч от рационалното себеутвърждаване в затвореността на преводаческия Аз и стои в същинската близост на реверсивните движения на трансцендентализирането на с-мисъла. В превода той струи като специфичен диалог, който не може да намери уравновесяващ покой както поради учудващите богатства на езиците, които се конкурират в изказността на субтилното и понятийното, така и поради предизвикателствата на самия превод, който винаги е насочен към пре-възходното, към големите автори и идеи, към дълбоките чувства и преживявания, към тънките нюанси на ситуативността и разбирането.

Вторият основен принос на дисертацията е разработването на систематична теоретична визия на превода. Стремещт за обхващане на цялостността и завършеността на превода, схванат като изследователски предмет, не може да не импонира. Дисертантката се впуска по фундаменталните изследователски посоки за теоретизиране на превода – неговото семиотиизиране, естетизиране, херменевтизиране, поетизиране и етизиране. Едновременно с това тя много добре показва перманентното изплъзване на превода от всякакви предварително замислени схеми, защото преводът е воден през и посредством *пре*. Той е претворяване, пре-изказване, пре-интерпретиране, пре-насяне, пре-даване, пре-хождане, пре-правяне, пре-биваване, пре-дизвикване, пре-бъдване. Кръстева характеризира превода като двуполусен елемент (с.243), в който пре-хвърлено един към друг съжителстват тъждеството и различието, без да се противопоставят и да се стремят към пре-топяване. Осмислен и като

херменевтична рефлексия, преводът открива възможност за справяне със собствената си антиномична природа, без обаче да може да я преодолее изцяло.

Това смислоносещо *пре* на превода изправя дисертантката пред питане за възможността на превода, изразено като „из-питание на преводимостта“. В тази формулировка виждам третия основен теоретико-екзистенциален принос на дисертацията. Преводът е занаят, занимание, труд, работа, сръчност, печалба, разход и полза (Венути, Гут), но също будоар, удоволствие, суета, преживяване, общуване и екзистенциално утвърждаване. В случая не става дума толкова за психиката, емоциите, страстите или морала на преводача (те също са от значение и не са пропуснати в изследването), а за собственият му етос в превода като прехвърляне на граница, която има познавателни и битийни, духовни и материални елементи, събрани в езика като трансцендентално-духовен начин на живот. Това прехвърляне на граница е изпитание за технето на превода и умението на преводача, но най-вече за свободата на езика и езиковата структура на човека, означени от дисертантката като преводимост. Тази структура възплъщава можето и бъденето на превода като трансцендентализиране на човешката същност като свобода на поемането на другостта, която носи различни степени на напрежение – от притворството през чуждостта до антиномичността. Преводимостта съхранява автентичността на другостта, без да я „одомашнява“. Тя проправя двупосочен път с екзистенциализираща значимост. Преводимостта е по-малко модус на възможността и повече модус на битността. Цената е количеството насилие, което има различни измерения – езикови, национални, емоционални, концептуални, смислови и пр. У. Еко говори за превода като „процес на договаряне“, който отчита загубите и тяхното компенсирание (с.166 сл.). Според Кръстева: „Изпитанието на преводимостта следва да се разбира едновременно като препятствие пред самия превод и като изпитване на неговата валидност“ (с.19). Тази постановка с нескрит семантичен потенциал (по Гарски) намира в дисертацията далеч отиващи феноменологически и онтологически продължения. Кръстева настоява на феноменологичността в методологичен и предметно-изследователски порядък и на херменевтиката на превода като територия и методология на критическия прочит (с.297-299 на заключението и

др.). В този контекст е въведеният термин *кръг на превода*, който не само разбиращо описва преводния процес, а и отваря пространство за рефлексивно изпитване на възможността и битността на преводимостта. Оттук напълно последователно се теоретизира феноменологично-херменевтичният метод в неговата разработена процесуалност и структурираност.

Като специфичен принос на дисертацията задължително трябва да отбележа периодизирането на превода и класификацията на дефинициите на превода във въведението на дисертацията. Периодизирането и класификацията дискурсивират (в смисъла на Декарт) и дисциплинират по изключително успешен начин самото изследване. Въобще въведението е изключително силно – както концептуално, така и методологически.

Доц. Кръстева формулира приносните моменти на своята дисертация в 7 пункта. Те са реални, експлицирани и доказани. Аз ги „преведох“ на мой език и ги представих като мое съпричастие на разработката.

Задължителната за всяка рецензия рубрика „Забележки и препоръки“ ме поставя пред изпитание. Формулировката „изпитание на преводимостта“ има екзистенциален характер и не търпи критика (в традиционен, а не в Лесингов, Кантов и Шлегелов смисъл). Вероятно преводимостта може да се разгледа и като екзистенциал, без той да е неизбежен компонент на завършеността на изследователската проблематика. Това донякъде е осъществено в дисертацията в нейната пета част, където се тематизират дългът и етосът на преводача и нагонът към превеждане, и в заключението, където е отделено подобаващо място на екзистенциалния и диалогичния опит. Впрочем дисертантката изрично отбелязва, че не си поставя задачата „да обхване абсолютно всички съвременни тенденции в теорията на превода“. Като продължение на споменатия дискурс се откроява еротичното на преводимостта. То има няколко значими пристана, спрегнати в дисертацията като „страноприемници на далечното“ (по изключително находчивия израз на Жофре Рюдел и Антоан Берман). Те показват траектории на надскачане на субективността по посока на личностното превъплъщаване, вкл. в библейски ракурс и в частност в смисъла на другата телесност като ексцес срещу самозатвореността на субективността. Дали „има“

Ерос на превода – това е спорен въпрос, но си заслужава престоят в тази странопримница (Рикъор говори за езиково гостоприемство и удоволствие от посрещането на словото на чужденеца, с.239), която постоянно е с отворени врати, гарантира подслон, предлага не непременно най-доброто вино, но винаги пази една бутилка за ценители. Последно и придърпвайки проблематиката към моя концептуален уют, преводът е модус на трансцендентализиране, който резултатно може да разкрие типологичните хоризонти на преводимостта и да проведе превода през препятствията на неговата същностна антиномичност. Ще добавя, че не ми стана ясен методологическият замисъл за аналитика чрез трима основни автори (с.25; през множество бинарни категории и на фона на „четиристъпната херменей“).

Нямам принципи несъгласия с постановките на дисертацията.

Нямам съвместни публикации с дисертанта.

Заключение: Като имам предвид стриктното филологическо изследване, успешното по-широко философско херменевтизиране и феноменологизиране на проблематиката, прецизността и пълнотата на типологизациите на превода и осъщественото ек-зистенциализиране на преводимостта, категорично предлагам на уважаемите членове на научното жури по защитата на дисертацията на **доц. д-р Ирена Николова Кръстева** на тема: *Изпитанието на преводимостта (съвременни парадигми на превода)* да я гласуват за успешно защитена, като присъдят на дисертантката научната степен „**доктор на науките**” по научната специалност *Теория и практика на превода* в професионално направление **2.1. Филология**.

София, 30.01 2016 г.

(Св. Трисветители)

Проф. дфн Валентин Канавров